

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

А.Б. Пислар

Херсонський державний університет, abpislar@gmail.com

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор Н.В. Слюсаренко

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні тенденції входження України у світовий економічний простір, вимагають підвищених вимог до створення культурно-освітнього простору в закладах професійно-технічної освіти, з метою сучасного професійного навчання і виховання особистості учня. Такий підхід у свою чергу повинен забезпечити виховання професіоналів, які легко орієнтуватимуться у своїй галузі, ефективно вирішуватимуть поставлені завдання, будуть освіченими, прагнутимуть до самовиховання, самореалізації, саморозвитку в майбутній професії та суспільстві, при цьому поважатимуть людські цінності.

Сучасна молодь знаходиться в ситуації перманентного вибору ціннісних орієнтирів, пошуку успішної реалізації себе в суспільстві, здатною визначати і конструювати своє майбутнє. Як наслідок, спостерігається постійна трансформація способу життя молодого покоління, що простежується в тенденції самостійного вибору професійного шляху, життєвої позиції. Розуміння власної самоцінності, права особистості на свій стиль життя постає загальною тенденцією в моделі поведінки молоді.

Закономірним є завдання, що стоїть перед педагогами і психологами, яке полягає у вивчення соціально-психологічних теорій, розвитку особистості і її самооцінки в виховному процесі з метою успішної самореалізації особистості учня.

Проведене аналізування попередніх досліджень і публікацій, у свою чергу дозволяє стверджувати, що в психолого-педагогічній науці, виховання традиційно розглядається у працях: С. Батишева, Г. Костюка, І. Зязюна, А. Макаренка, Н. Ничкало, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.

Особливе місце в теорії й практиці розуміння особистості як суб'єкта активності, соціальні очікування розглядаються як прояв самосвідомості особистості, важлива її складова, базовий психологічний механізм саморегуляції поведінки особистості досліджували в своїх працях: І Кон, Дж. Мід, І. Попович, Т. Титаренко та ін.

Окреслено перспективи подальшого наукового пошуку, зокрема щодо детального вивчення розвитку особистості учня у виховному процесі в закладах професійно-технічної освіти.

Мета: дослідження розвитку особистості учня у виховному процесі в закладах професійно-технічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідник Л. Зюбін надає таке визначення вихованню – це складний, багатогранний, діалектичний суперечливий цілеспрямований процес формування людини. Складна структурна і зміст особистості різноманітні і неоднозначні умови і чинники її формування, складні і разом з тим раними організм підростаючої людини. У діалектичному зв'язку знаходяться процеси формування і розвитку особистості і фізичного розвитку людини [2, с. 4].

Для успішної побудови процесу виховання в закладах професійно-технічної освіти, вибору форм і методів виховної роботи, майстру виробничого навчання, класному керівнику і вихователю потрібно добре знати своїх вихованців. Чітко розуміти розвиток особистості учня, рівень сформованості його самооцінки, які цінності переважають на даному етапі його розвитку.

Досліджуючи проблеми ціннісних орієнтацій учнів ПТНЗ А. Пислар зазначає, що особистісний розвиток учня ПТНЗ досить чуттєвий до характеру відносин з оточуючим суспільством. Учень є сформованою й самодостатньою особистістю зі своїми переживаннями, потребами й внутрішнім потенціалом. Увага й повага до його індивідуальності, повнота задоволення потреб формують ціннісні орієнтації, створюють відчуття безпеки й довіри до навколишнього світу. При цьому далеко не всі цілі, життєві орієнтири, які сприймаються особистістю в процесі її соціалізації стають цінностями для неї.

У структуру особистісних цінностей, що визначають головну лінію поведінки, діяльності та спілкування з людьми, входить та частина засвоєних суспільних цінностей, яка приймається і присвоюється особистістю на даному етапі власного розвитку [3, с. 194]. Таким чином, йде процес «духовного визрівання» особистості, освоєння ідеалів і цінностей.

Переконаливо доведений той факт, що учень закладу професійно-технічної освіти – це розвиваюча, соціально ще не зріла, але без сумніву особистість. Його виробнича діяльність і поведінка в колективі соціально значущі. Він суб'єкт суспільної поведінки в учнівському колективі і в виробничому колективі базового підприємства, суб'єкт суспільних комунікацій, зав'язків. І він носій вельми розвинутої свідомості. Тому що його життєвий досвід не такий вже малий, що часто недооцінюється дорослими [2, с. 8]. Тому, в процесі виховання почасти виникають протиріччя між світорозуміннями, ціннісними орієнтаціями дорослого і підклітка [2, с. 4]. Що є типовим для даного етапу розвитку особистості.

Як зазначає дослідник І. Попович: «... на кожному віковому етапі домінує певний провідний вид діяльності. Провідний вид діяльності рухає психічний розвиток, тобто ця діяльність є визначальною... ... для юнацтва – навчально-професійна діяльність є визначальною» [5, с. 203]. Беручи до уваги заклади професійно-технічної освіти нашому випадку там навчаються діти віком (15-22 років), де провідною діяльністю є навчально-професійна діяльність. Оскільки, «... у психологічному плані особливого значення набуває виховання ... здатності до саморегуляції як необхідної умови саморозвитку особистості» [там само].

Учень в цьому віці починає критично оцінювати свої вчинки. Свідомо прагнучи до саморегуляції, активізуючи свої внутрішні ресурси для досягнення поставленої мети. Розуміння саморегуляції приводить його до свідомого прагнення дотримання соціально-цінних й особистісно значущих норм, правил міжособистісних взаємин, прояву саморегуляції поведінки [4, с. 73].

Учень починає свідомо розуміти, що його поведінка, це впершу чергу його ставлення до інших людей, повага до людських цінностей. Норми поведінки це не, що інше, як вимоги суспільства, дотримання їх допоможе йому в подальшій його співпраці з людьми в всіх сферах життєдіяльності. Це є важливим чинником його самореалізації і становленням як майбутнього професіонала своєї сфери професійної діяльності, а також в суспільстві.

Завдання майстра виробничого навчання, класного керівника і вихователя, допомогти особистості в оцінці своїх вчинків. Бо як вважає дослідник Г. Віцкал: «Всі види оцінки мають велике значення для формування відповідного способу дій, мотивації вчинків, ми не можемо не враховувати і вплив і багатьох інших факторів, діючих на особистість не менш сильно, ніж оцінка успішної діяльності учня або критика його недоліків» [1, с. 20].

З огляду на це майстер виробничого навчання, класний керівник і вихователь, при виборі педагогічних методів впливу на особистість учня в процесі виховання, повинен правильно їх дозувати. Такі важливі чинники, як зразкова поведінка майстра виробничого навчання, класного керівника і вихователя, приклад одногрупників, моральні установки в сім'ї, характер відносин майстра виробничого навчання, класного керівника і вихователя з учнем, рівень розвитку учнівського колективу, можуть посилювати сприйняття учнем оцінки майстра виробничого навчання, класного керівника і вихователя [там само]. Тобто майстер виробничого навчання, класний керівник і вихователь очікують від учня виконання певних норм поведінки, освоєння ним певних соціальних ролей, яких саме вимагає оточення. Відомо, що соціальні очікування є ланкою, що поєднує індивідуальне в особистості з соціальним. Вони відіграють активну роль у процесах саморегуляції поведінки. Ця роль найчіткіше простежується у засвоєнні індивідом моральних норм, інновацій у колективних нормах поведінки, ціннісних орієнтацій і особливо в процесах самовиховання та самовдосконалення, прийняття вимог у виникненні і розвитку взаємин особистості з оточенням [4, с. 82].

Тобто досліджуючи самооцінку і соціальні очікування приходимо до висновку, що самооцінка і соціальні очікування особистості учня є взаємоузгодженим механізмом взаємовпливів, які визначають поведінку вихованця професійно-технічного закладу. Самооцінка простежується не стільки в тому, що людина думає або говорить про себе, а скільки в її ставленні до досягнень інших.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дає змогу з'ясувати, що в процесі оцінювання себе і своїх дій, учень опирається на ціннісні орієнтації та саморегуляцію, які в свою чергу пов'язані з соціальними очікуваннями особистості. Перед педагогами стоїть завдання створити такий культурно-освітній простір, організувати виховний процес так, щоб учень зміг адекватно себе оцінювати. Бо від самооцінки залежить єдність розвитку особистості її самовдосконалення, самовиховання, саморозвитку, та самореалізації в майбутній професії та суспільстві.

Проведене дослідження не вичерпує всієї глибини порушеної у статті проблематики. Детального вивчення потребують напрями самооцінки і розвиток особистості у виховному процесі в закладах професійно-технічної освіти.

Література:

1. Вицлак Г. Оценка поведения и характеристика учащегося: Кн. для учителя. М.: Просвещение. 1986. 71 с.
2. Зюбин Л. М. Психология воспитания: метод. пособ. М.: Высш. шк. 1991. 96 с.
3. Пислар А.Б. Ціннісні орієнтації учнів ПТНЗ. Педагогічна наука в Україні за роки незалежності: здобутки, прорахунки, перспективи: матеріали Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції. Херсон: ВД «Гельветика», 2017. С.191-194.
4. Попович І. С. Психологія соціальних очікувань особистості: методологія, теорія і практика: навч.-метод. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 134 с.
5. Попович І. С. Феномен ціннісно-орієнтаційної єдності в групі курсантів. *Проблеми заг. та пед. психол.* К. 2002. Т. IV. Ч. 5. С. 203–209.